

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДМИТРИЄВА ІВАННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 821.111:82-2

**ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ І РЕАЛІЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ:
НАПРЯМ, ЖАНР, АВТОР (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ
ДРАМАТУРГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

10.01.06 – теорія літератури

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Житомир – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі германської філології та зарубіжної літератури Житомирського державного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор
Чирков Олександр Семенович,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри германської
філології та зарубіжної літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Козлов Роман Анатолійович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент, професор кафедри української
літератури та компаративістики;

кандидат філологічних наук
Бортнік Жанна Іванівна,
Луцький педагогічний коледж,
старший викладач кафедри словесних дисциплін.

Захист відбудеться 7 грудня 2017 року об 11.00 на засіданні вченої ради К 14.053.03 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Пушкінська, 49, другий поверх, ауд. 17).

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 38).

Автореферат розіслано «7» листопада 2017 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. В. Закалюжний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Літературно-художній напрям, літературний жанр та автор літературного твору є основними складовими літературного процесу. Модифікації, синтез та взаємовплив цих складових постають частиною сучасного мистецтва. Традиційно літературознавці створюють різноманітні класифікаційні схеми від літературних епох чи систем до невеликих шкіл та течій. Серед масиву класифікаційних термінів літературний напрям займає чільне місце і розглядається як означник певного способу авторського мислення, світогляду та стилю. У літературознавчих розвідках існування напрямку як сталої літературної категорії, що зумовлена історичними та соціальними чинниками, стає об'єктом критики. Особистість автора, яка у багатьох літературознавчих працях дискримінується, попри домінування постмодерністської деконструкції та теорії смерті автора, все ж реабілітується, проголошується творча влада автора. Проте, у теоретико-літературознавчих дослідженнях, присвячених проблемам періодизації літературного процесу, взаємозв'язок творчої особистості автора як означника певного напрямку залишається поза увагою дослідників. Також у вітчизняній літературознавчій науці залишаються недостатньо дослідженими особливості функціонування літературного напрямку як динамічного явища, яке не лише підпорядковане соціально-історичним передумовам, але є проявом творчої особистості автора.

Зокрема, на особливу увагу заслуговують творчі експерименти у царині драматургії, які проявились у вигляді жанрових пошуків. Друга половина ХХ століття характеризується новаторськими пошуками й експериментами англомовних драматургів, які можуть бути зараховані до різноманітних літературних напрямів. Відповідне новаторство виявляє себе в міжродових та між/позажанрових дифузях, що підносять п'єси письменників на рівень нових жанрових експериментів і нового бачення мистецтва. У кожній національній літературі помітними стають літературні процеси, які відбуваються у літературі світовій. Носієм і визначником національної ідентичності постає автор, який продукує нові жанри, що існують не лише у світовій, але й у національній літературній традиції. Окрім того, творчий досвід англомовних драматургів нині мало, а той зовсім недосліджений. Вивчення специфіки функціонування літературного напрямку й особливостей жанрових експериментів на матеріалі англомовної драматургії другої половини ХХ століття дозволяє вдатися до широких узагальнень і досягти ґрунтовних теоретико-літературних висновків, що й обумовлює **актуальність дослідження.**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації пов'язана з науковою темою кафедри германської філології та зарубіжної літератури Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Тема дисертаційного дослідження затверджена (протокол № 6 від 24. 01. 2014) та уточнена (протокол № 12 від 28. 04. 2017) вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Предмет дослідження – автор драматичного твору як творча особистість у процесах жанротворення сучасної драматургії.

Об'єкт дослідження – англomовна драматургія другої половини ХХ століття (п'єси Д. Ардена., С. Беккета, С. Кейн, Е. Олбі, Ю. О'Ніла, Г. Пінтера, К. Черчіл, П. Шеффера). Для більш ґрунтовного аналізу досліджуваних явищ було також узятO до розгляду творчий доробок О. Гончарова та Т. Слободзянека.

Метою дисертаційного дослідження є аналіз функціонування категорій: літературно-художній напрям, автор та жанр на матеріалі англomовної драматургії другої половини ХХ століття. Мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати особливості визначення та функціонування поняття літературного напрямку в українському та зарубіжному теоретико-літературних дискурсах;
- проаналізувати особливості визначення та функціонування поняття літературного методу в українському та зарубіжному теоретико-літературних дискурсах;
- критично осмислити сучасні теорії автора літературного твору;
- висвітлити особливості реалізації принципів різних літературних напрямів на матеріалі запропонованих драматичних текстів;
- дослідити особливості міжродових та міжжанрових експериментів і з'ясувати роль автора у процесах модифікації традиційних жанрів та виникнення нових жанрів;
- розкрити специфіку явища драматикул («dramaticule») та довести його принципову винятковість як унікального виду мистецтва на тлі інших жанрових експериментів в англomовній драматургії другої половини ХХ століття.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Для виконання основних завдань дисертації використана комплексна методологія дослідження. Зокрема, використано методи опису (при розгляді особливостей сюжетно-змістових форм сучасної англomовної драматургії); типологічний метод (при визначенні понять: літературний напрям, жанр та автор літературного твору); герменевтичний (при інтерпретації понять авторський жанр та літературний напрям на основі теоретико-методологічних досліджень і рефлексії досліджуваних авторів).

Структурно-семіотичний метод застосовано при аналізі явища драматикул, порівняльно-історичний при дослідженні образу, що стає

жанротворчим чинником у творчості британських, українських та польських драматургів.

Принципу дисциплінарної об'єктивності дотримано шляхом використання теоретико-літературознавчих праць, які відображають різні погляди на термінологію сучасної драматургії.

Теоретичну основу дослідження для визначення критеріїв функціонування літературного методу та літературного напрямку складають праці зарубіжних авторів – Е. Бентлі, М. Есліна, В. Вельша, С. Колріджа, Д. Перкінса, також вітчизняних – П. Білоуса, І. Волкова, М. Зубрицької, І. Ільїна, Л. Крупчанова, Д. Лихачова, Г. Поспелова, О. Федотова, В. Халізева. Праці Т. Бовсунівської, Є. Васильєва, Н. Копистянської, Н. Лейдермана, Ж. - М. Шеффера стали теоретичним підґрунтям для аналізу концепції авторського жанру. Потрактування основних теорій автора розглянуті у роботі з опорою на праці Р. Барта, А. Компаньона, Б. Кормана, М. Фуко, О. Чиркова. Основні риси явища драматикул («dramaticule») розглядаються з урахуванням набутоків Д. Дегана, Ж. Делеза, П. Гонтарські, Г. -Т. Лемана, В. Мерцієр. Окрім того теоретичну основу дослідження складають праці О. Бондаревої, О. Галича, Д. Затонського, Н. Малютіної, Д. Наливайка, Н. Тамарченка.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні змістового наповнення категорії літературного напрямку, розробці системи авторських жанрів та визначенні своєрідності функціонування принципів літературних напрямів на матеріалі англомовної драматургії другої половини ХХ століття. Уперше особливу увагу приділено специфіці функціонування явища драматикул («dramaticule») як новаторського виду мистецтва.

Науково-практична цінність одержаних результатів. Матеріали дисертації можуть бути використані при подальших історико- та теоретико-літературних дослідженнях, а також при укладанні навчальних посібників з теорії літератури, при читанні відповідних лекційних курсів, проведенні семінарських занять і спецкурсів з історії та теорії літератури, теорії драми й театру.

Результати дисертації відображені в 11 публікаціях (із них – 6 у фахових виданнях, затверджених ВАК України).

Основні положення дослідження були викладені у доповідях під час участі у 9 наукових конференціях, серед яких 5 міжнародних: 1. Міжнародна науково-практична конференція «Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Одеса, 30–31 січня 2015 р.); 2. Міжнародна наукова конференція «Художні модуси хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі» (м. Мелітополь, 26–27 травня 2016 р.); 3. Міжнародна наукова конференція «Біблія в польській та українській літературі ХХ–ХХІ ст.»; (м. Краків, Польща, 21 квітня 2016 р.) 4. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми літературознавчої термінології» (м. Рівне, 28–29 квітня 2017 р.); 5. Міжнародна науково-практична конференція

«Джозеф Конрад: час, простір, пам'ять» (м. Бердичів, 28–29 вересня 2017 р.) та 4 всеукраїнських: 1. Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю «Брехт поза канонами» (м. Житомир, 20–21 листопада 2014 р.); 2. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми літературознавчої термінології» (м. Рівне, 15–16 жовтня 2015 р.); 3. Всеукраїнська наукова конференція «Література в контексті культури» (м. Дніпропетровськ, 23–24 квітня 2015 р.); 4. Всеукраїнська наукова конференція пам'яті доктора філологічних наук професора Д. І. Квеселевича «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу» (м. Житомир, 12 травня 2017 р.).

Структура роботи визначена почерговим виконанням поставлених завдань. Загальний обсяг роботи – 217 сторінок, з них 198 сторінок основного тексту. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та використаної літератури (який містить 180 позицій) і додатків (5 сторінок).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **«Вступі»** обґрунтовано актуальність і наукову новизну дослідження функціонування теоретичних концептів літературознавства – автор, жанр та літературний напрям, вказані об'єкт і предмет дослідження, висвітлені мета та завдання роботи, визначена теоретико-методологічна база, окреслено практичне значення дослідження та подані дані апробації результатів.

Розділ I **«Проблема літературних періодизацій у теоретико-літературному дискурсі»** складається з трьох підрозділів, останній з них, у свою чергу, складається з трьох пунктів, які присвячені розгляду історії побутування та аналізу сучасних теоретичних поглядів на літературний напрям, літературний метод та автора літературного твору. Окрім того, представлено аналіз певних драматичних творів у контексті теорій про літературний напрям.

У підрозділі 1.1. **«Літературний напрям. Особливості функціонування визначення»** проаналізовано своєрідність визначення та потрактування терміну літературний напрям. Увагу зосереджено на теоретичних розвідках українських та російських літературознавців (П. Білоус, І. Волков, Г. Поспелов, О. Федотов, В. Халізев та ін.). Одні літературознавці мали на увазі під літературним напрямом проголошення літературного маніфесту. Але теоретико-літературні концепти не завжди відповідають літературно-художній реальності. Про це свідчать маніфести футуризму, реалізму, символізму тощо. Інші дослідники пропонують своє бачення літературного напрямку як складової частини «художньої системи» (І. Волков) або «великого стилю» (Д. Лихачов). Треті стверджують, що література не має таксономічної системи, а лише пропонує широку низку класифікацій, які накладаються одна на одну (Д. Перкінс), або ж називають літературні періодизації певним типом творчості

(П. Білоус). Окремі дослідники розглядають літературний напрям як захисну реакцію через класифікації, типізацію та узагальнення (М. Зубрицька). Визначення літературного напрямку за часів радянського партійного диктату намагалися обґрунтувати, називаючи напрям конкретно-історичною формою розвитку художнього методу. Така кількість різноманітних варіантів класифікацій літературного процесу демонструє неузгодженість існування літературних явищ у межах запропонованих схем. Подібні явища вказують на те, що періодизація у літературознавстві постає лише приблизною схематизацією літературного процесу.

У підрозділі 1.2. **«Літературний метод. Особливості функціонування визначення»** запропоновано теоретико-історичний огляд функціонування категорії літературного методу. До 1991 року в СРСР вважали, що літературний напрям є конкретним втіленням літературного методу. Водночас такий підхід мав явне ідеологічне наповнення (В. Кожевніков, О. Ніколюкін, О. Федотов). Зазначена літературна категорія була привнесена у понятійний корпус теорії літератури з філософії й означає шлях або ж інструмент пізнання дійсності. У процесі аналізу теоретичних розвідок європейських та американських дослідників, які абстрагуються від вивчення подібного терміну, відзначено, що згадки про нього часто спорадичні та мають фрагментарний характер. Насамперед ці згадки пов'язані із соціалістичним реалізмом, його теорією та практикою. Метод постає як рудимент радянського літературознавства і намагання обґрунтувати існування літературного напрямку конкретним втіленням певного методу носить дискусійний характер, оскільки такі міркування наводять на думку, що саме метод диктує автору, яким чином творити і як перетворювати дійсність. Подібні літературні класифікації, дискусійні за своєю природою, існують для того, щоб упорядкувати літературні явища та з певної точки зору логічно їх пояснити. Зазначені категорії можуть бути привнесеними ззовні або набувати внутрішнього вмотивування як логічні конструкти, що впорядковують розпорошену дійсність. Індикатором девальвації категорії літературного напрямку, на думку В. Марковича, є його різноманітність і постійна зміна. Теорія літератури потребує уточнення категорії літературного процесу з урахуванням усіх складнощів і неоднозначностей.

У підрозділі 1.3. **«Втілення всевладдя творчої особистості автора у контексті літературних напрямів»** вихідною позицією є визначення основних індикаторів літературних напрямів у творчості тих авторів, які традиційно залишаються поза межами класифікаційних схем.

У пункті 1.3.1. **«Британські драматурги між реалізмом, модернізмом та постмодернізмом (на матеріалі п'єс Семюеля Беккета, Гарольда Пінтера та Джона Ардена)»** проаналізовано творчість трьох британських драматургів, багатогранному доробку яких притаманні риси кількох

літературних традицій. Творчість С. Беккета є знаковою в контексті існування театру абсурду та драматургії ХХ століття. Але, як свідчать дослідження, внесок С. Беккета у становлення і розвиток модернізму та постмодернізму є також вагомим. Подібне протиборство двох історико-літературних тенденцій яскраво демонструє дуальну природу творчості С. Беккета, стиль якого відповідає різним театральним традиціям. Зокрема, помітними є традиції модернізму, що проявляють себе у техніці потоку свідомості (п'єси «Монолог», «Щасливі дні», «Не я»), конфронтацією людської екзистенції із загрозливим зовнішнім світом, бездіяльністю та пасивністю (п'єси «Дія без слів I», «Дія без слів II», «Чекаючи на Ґодо»). Водночас типовими постмодерністськими індикаторами постають іманентність, невизначеність, релятивізм істини (п'єси «Ті, що падають», «Чекаючи на Ґодо», «Монолог»), фрагментарність і відсутність вербальних компонентів (п'єси «Подих», «Ніч та мрії»), принцип нонієрархії, нонселекції та епістеміологічної невпевненості. Зазначена особливість двох літературних тенденцій свідчить про те, що віднесення творчого доробку драматурга до певного літературного напрямку є дискусійним питанням.

Схожа тенденція помітна у творчості Г. Пінтера. У його творах діада модернізму та постмодернізму розгалужується, ускладнюючись реалістичною складовою. Постмодерний дискурс і відмова від концепції метанаративу, на зміну якому приходить ідея гетерогенності мовних ігор (за Ж.-Ф. Ліотаром), наявні у п'єсі «Повернення додому», «Теплиця»; концепт гри – у п'єсі «Коханець». По-друге, модерністським тенденціям натомість відповідають ідея конфронтації людини із собою та досвіди саморефлексії (п'єси «Кімната», «Сторож»), а також використання техніки потоку свідомості (п'єса «Пейзаж»). По-третє, драматург не залишив поза увагою реалістичні принципи (п'єса «Сторож»).

Джон Арден як реаліст, у свою чергу, пише п'єсу під назвою «Тиха пристань», яка не відповідає традиційному реалістичному дискурсу через елементи абсурду, магічного реалізму, модерністичного відчуження від навколишнього світу.

У пункті 1.3.2. **«“Театр вам-в-обличчя”. Основні принципи (на матеріалі драматургічних творів Керіл Черчїл)»** розглянуто творчість К. Черчїл. у контексті провокаційної хвилі британського «in-your-face theatre» («театру вам-в-обличчя»). Стиль письменниці зазвичай розглядають у зв'язку із сучасною політично спрямованою постмодерною літературою. Водночас «театр вам-в-обличчя» маркує творчість драматургів нової хвилі, з якими авторку асоціюють через принципи радикально провокаційного театру з елементами насильства, вульгарності, інтимності та еротизму, що проявляються у творчості К. Черчїл (п'єса «Хмара № 9»). Окрім цього, письменниця тяжіє до використання принципів «театру абсурду» (п'єса «Блакитне серце»). К. Черчїл вдається до прийомів девальвації мови (друга

частина п'єси), де слова втрачають свою первинну функцію – нести певний зміст – і натомість, перетворюються на набір букв та скорочень, зміст яких можна декодувати лише інтуїтивно. Втрата мовою свого комунікативного вектора є характерною ознакою творчості драматургів-абсурдистів («Голомоза співачка» Є. Йонеско, «Чекаючи на Годо» С. Беккета), де мовчання формально обслуговує інтерактивну мету. Відповідно, К. Черчил піддає реконструкції мовлення, яке під дією зазначених модифікаційних змін втрачає першочергову мету комунікації, створюючи ефект абсурдності спілкування.

Водночас, творчість авторки гармонійно корелює з унікальним стилем Г. Пінтера («pinteresque» - «пінтереск») та театром загрози. Перша частина п'єси «Бажання серця» переконливо висвітлює основні принципи театру загрози, а саме: будинок як надійний прихисток і страхітливо загрозлива дійсність, яка чатує зовні і може будь-якої миті увірватися всередину. Персонажі п'єси живуть у постійній тривозі й очікуванні чогось загрозливого, в атмосфері, яка нагнітається завдяки постійній ретроспекції композиції подій у п'єсі, що розвиваються завжди по-новому, відповідно до пінтерівського лейтмотиву чужинців.

У пункті 1.3.3. **«Едвард Олбі – театр абсурду чи реалізм? На зламі літературних напрямів (на матеріалі п'єси “Смерть Бессі Сміт”)**» проаналізовано творчість знакового американського драматурга-абсурдиста Е. Олбі у контексті філософії американського прагматизму і оптимізму, у якому парадоксальні п'єси письменника дійсно вирізняються на тлі урівноважених соціально спрямованих п'єс інших американських драматургів (А. Міллера, Т. Уільямса). Однак, творчість Е. Олбі не можна віднести лише до театру абсурду. Драматургічний стиль автора характеризується співіснуванням і відповідним взаємовпливом модерністичної та реалістичної концепцій, прикладом чого є п'єса «Смерть Бессі Смітт», у якій драматург відходить від традицій та принципів театру абсурду. Тяжіння до реалістичної традиції та так звана екскурсія у світ соціальної критики, за визначенням М. Ессліна, опосередковано демонструє риси, тотожні з драматургією Ю. О'Ніла та А. Чехова, принципи реалістичного мистецтва, реальні історичні постаті, чітко визначені місце та час дії, тогочасна гостра соціальна проблематика. Автор звертається до теми національної нетерпимості та расової дискримінації, аналізуючи причини і наслідки подібних явищ, попри наявність певних абсурдистських елементів, що надають багатогранності творчому доробку американського драматурга. Такі елементи певним чином проявляються у п'єсі, наприклад, у підході до вибору імен, стрімкою зміною сцен та певною різкістю діалогів, однак ці моменти носять лише спазматичний, почасти мінімальний характер, водночас як реалістичні мотиви у п'єсі посідають пріоритетне місце.

Розділ II «Роль творчої особистості у жанротворенні сучасної драматургії» складається з п'ятьох підрозділів, які присвячені аналізу теоретичних концепцій жанру й автора літературного твору та процесам жанротворення сучасної драматургії.

У підрозділі 2.1. «Авторський жанр як основний конструкт формування канону жанру» розглянуто категорію жанру з позицій її змінності та сталості. Незважаючи на термінологічну неузгодженість, встановлено, що жанри не є сталими конструктами, але мають атрибути змінності та динамічності (Ц. Тодоров). Окрім того, жанр постає не лише означником певного роду текстів, які згруповані залежно від певних ознак, але є відображенням світогляду автора (Н. Тамарченко) або формою існування автора у творі (О. Чирков). Однак у загальнотеоретичному плані, за визначенням Н. Копистянської, жанр постає цілісною організацією певних форм, тем, мотивів, історично сформованим різновидом текстів, які закріплені історичною традицією у сталих і повторюваних елементах творів. Водночас жанр не залишається монолітним утворенням і змінюється з плином часу під впливом авторських жанрів, які постають найбільш динамічними складовими літературного процесу. Така динаміка жанру та здатність змінюватися і запозичувати елементи інших жанрів, на думку Т. Бовсунівської, є його генетичною особливістю. У кожного літературного роду існує свій творчий ініціатор, і літературні класифікації є результатом аналітики дослідників, оскільки будь-який літературний твір є результатом взаємодії як усвідомленої, так й інтуїтивної позиції автора. Чи не тому ще з античних часів Аристотель визначив ключове місце авторського «Я» у творенні родів літератури за ставленням автора до навколишньої реальності, яку відображено у тексті. Античний мислитель відзначив, що саме автори розвинули трагедію до того вигляду, який вона мала на той час.

Встановлено, що термін «жанр» може вживатися у різних значеннях, що спричиняє певну термінологічну розмитість: вид, жанр, жанрова модифікація тощо. Визначено, що ключовий вплив на формування канону моделі жанру здійснює автор літературного твору, відзначено, що ера постструктуралістських практик, тотального заперечення та плюралізму остаточно закріпила за автором право формувати жанр. Численні авторські експерименти призводять до появи нових утворень – авторських жанрів, які функціонують як міжродові, міжжанрові та навіть позалітературні дифузії. Тому будь-який твір, відповідно, постає як індивідуальна жанрова форма (Н. Лейдерман, Є. Черноіваненко). Зазначена динаміка авторських жанрів впливає на теоретико-літературне визначення жанру. Сучасна драма все більше тяжіє до утворення авторських експериментів у царині жанрів, які постають міжродовим, міжжанровим і позалітературним синтезом, що здійснюється через переміщення, комбінування та інверсію (Ц. Тодоров).

Побутування жанру характеризується постійною динамікою, впливом нововведень і дифузій. Вони з часом розхитують усталені підвалини, основи традиційних конструкцій, однак не руйнують їх остаточно, а перетворюють і збагачують масив літератури.

У підрозділі 2.2. **«Особистість автора у теоретико-літературному дискурсі»** проаналізовано погляди на особистість автора у контексті загальнотеоретичних літературних дискурсів. Автор виступає як творець літературного твору, першопричина його існування, творець художньої дійсності. Протягом певного часу постать автора була пов'язана з реальною біографічною постаттю, лише епоха Середньовіччя перетворює автора на медіума, який творить слово під впливом божественного натхнення. Проте навіть найміцніший фундамент авторського всевладдя (О. Чирков) розхитується постмодерними установками смерті автора та концепціями рецептивної естетики (Р. Барт, М. Фуко, Р. Інгарден, С. Фіш). Автор перетворюється на дописувача, водночас текст існує тут і зараз і може існувати у різноманітних варіантах, залежно від кількості інтерпретацій. Подібна кількість накопичених теоретизувань водночас звільняє простір для реабілітації постаті автора.

Підрозділ 2.3. **«Особливості образу “Розп’ятого Христа” (на матеріалі п’єси П. Шеффера “Еквус” у порівнянні з п’єсами О. Гончарова “Сім кроків до Голгофи” та Т. Слободзянека “Пророк Ілля”»** присвячений жанровим особливостям образу розп’ятого Христа на матеріалі драматургічного доробку трьох авторів: британського драматурга П. Шеффера, польського – Т. Слободзянека та українського – О. Гончарова. ХХ століття є винятковим у загальноєвропейському контексті подолання національних кордонів, про що свідчить британська, а також українська та польська літературні традиції. Три різні драматурги своєрідним чином інтерпретували концепцію «Розп’ятого Христа», демонструючи особливості функціонування авторських жанрів на основі біблійних подій, зокрема жанрову своєрідність, яка відповідає притчовому антиєвангелію. Таким чином, на основі трьох п’єс – «Еквус», «Пророк Ілля» та «Сім кроків до Голгофи» – визначено оригінальність функціонування та жанрові особливості образу «Розп’ятого Христа» і жанрового коду антиєвангелія, які стали передумовою утворення оригінальних авторських жанрів. «Образ Розп’ятого Христа» постає жанротворчим чинником у творчості П. Шеффера, засвідчуючи формування нового жанру. Водночас подібні експерименти простежуються й у творчості авторів інших національних традицій, що демонструє перехід авторської моделі жанру в русло національних літератур.

У підрозділі 2.4. **«Жанрові елементи стенд-апу в творчості Едварда Олбі (на матеріалі п’єси “Чоловік, що мав три руки”»** представлено складну перспективу драматургії Е. Олбі у контексті названої п’єси. Саме у цій роботі Е. Олбі проявляє себе фахівцем у галузі комічного монологу. Головний

персонаж п'єси гостро жартує з глядачами та імпровізує з залом, викликаючи сміх аудиторії. Окрім цього, він вдається до гармонійного сплаву драматичного тексту з елементами стенд-апу, і на їх перехресті виникає нова жанрова контамінація. Драматург поєднує драматичний текст з елементами сольного гумористичного виступу, таким чином один із жанрів розважальної програми постає жанротворчим чинником у творчості Е. Олбі.

У підрозділі 2.5. «**П'єса-колаж та її особливості (на матеріалі п'єси Сари Кейн “Психоз 4.48”)**» розглянуто особливості драматургічного доробку британської письменниці С. Кейн з позицій авторського жанроутворення, зокрема п'єсу «Психоз 4.48». У роботі проаналізовано сюжет та структуру п'єси, що постає як модифікація традиційного уявлення про драматургічний текст, яка реалізована на базі поліжанрових гібридів і відповідного формування нового жанрового елемента – п'єси-колажу. П'єса постає сплавом різнорідних елементів, нагадуючи колаж і цитацію (К. Урбан). Ліризація проявлена у побудові речень, римуванні, повторенні слів та звуків і розстановці розділових знаків. Окрім того, у реченнях часто відсутня пунктуація, великі літери, є пропуски та паузи. Увесь цей набір розрізнених думок, розміщених хаотично, нагадує техніку потоку свідомості. Елементи алітерації та асонансу створюють ритмічний ефект, властивий поезії. Однак особливою також є письмова реалізація п'єси, що влучніше підсилює ідеї, які вкладає автор у тематичне наповнення. Слова розміщені у незвичному порядку, читач/глядач ніби поринає у свідомість людини і читає її думки, які циклічно рухаються, не організовуючись у стійкі структури. П'єса С. Кейн відповідає різноманітним рівням сприйняття, де різнобічні фрагменти виокремлених цитат, алюзій, списків та стилів створюють єдине ціле, сформоване у новій жанровій модифікації п'єси-колажу.

Розділ III «**Жанрово-родова дифузія сучасної драми**» присвячено аналізу системи авторських новаторських жанрів на матеріалі англійської драматургії і утворенню нового мистецького різновиду у творчості С. Беккета. Розділ складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «**П'єса-пантоміма та її особливості (на матеріалі п'єс Семюеля Беккета “Дія без слів I”, “Дія без слів II”)**» розглянуто механізми, якими послуговується С. Беккет при створенні драматургічних п'єс, згаданих вище. Досліджено нове авторське жанрове утворення у творчому доробку ірландського драматурга, яке виникає завдяки модифікації традиційного уявлення про п'єсу шляхом відходу від мовних засобів експресії та залучення позавербальних – пантоміми. Драматург акцентує увагу на рухах та жестах персонажів, перетворюючи традиційну постановку на своєрідну пантоміму, де слова зникають і мова втрачає комунікативну функцію. З таких позицій ці п'єси драматурга часто називають просто пантомімами, не визначаючи їх справжньої їх природи. С. Беккет

використовує особливу форму пантоміми, яка, поєднавшись із драматичною дією, утворює новий жанровий елемент.

У підрозділі 3.2. **«П'єса-математична модель та її особливості (на матеріалі п'єси Семюеля Беккета “Квадрат”)**» здійснено аналіз жанрових механізмів, які використовує С. Беккет при створенні драматургічних текстів, зокрема п'єси «Квадрат». Розглянуто утворення нової жанрової контамінації завдяки внесенню до структури п'єси концепцій математичної естетики, філософії редукції, відходу від ідеї мовного обрамлення п'єс, залученню геометричних моделей (ходіння по чітко визначеній траєкторії у п'єсі «Квадрат»), кодів електронного програмування (код Грея), діаграм і таблиць. Таким чином драматург знаходився у пошуках іншого семіотичного поля, окрім лінгвістичного. Саме математика пропонує ті знаки, які вже готові для використання, і є логічними та багатофункціональними. Тяжіння С. Беккета до точних наук пов'язано з редукціоністським стилем мислення драматурга. Математика та мова програмування постають жанротворчими чинниками, які змінюють жанрове втілення твору. Наповнення п'єси математичними елементами переконливо руйнує традиційні погляди на драматичний текст як суто словесний, створюючи новий варіант поєднання міжжанрових та позалітературних елементів.

У підрозділі 3.3. **«Імплементация ідей магічного реалізму та жанрові коди п'єси-палімпсесту у творчості Керіл Черчїл (на матеріалі п'єси “Скрайкер”)**» проаналізовано творчість британської авторки К. Черчїл у контексті реалізації її творчого доробку в межах літературних напрямів, відмінних від постмодерного. Означена п'єса актуалізує творчі принципи, які невід'ємно пов'язані з магічним реалізмом. Надприродні та фантастичні елементи, фольклорні персонажі, казкові створіння співіснують з реальними персонажами, створюючи необхідний ефект поєднання реального та магічного. Характерними елементами п'єси є так звані підвішування у часі, неочікувані часові зрушення, заплутаний сюжет, використання міфів та казок (персонажів йоркширського та ланкаширського фольклору). У п'єсі проявляються актуальні проблеми сучасності, пов'язані з наслідками глобалізації, забруднення навколишнього середовища, споживацьких інтересів суспільства та природних катастроф, таким чином увиразнюючи риси магічного реалізму у творчості авторки. Розмивання кордонів, накладання однієї реальності на іншу діють на фонетико-лінгвістичному рівні, що виражено у стилі спілкування, де кожне наступне значення слова породжено попереднім, утворюючи своєрідний палімпсест.

У підрозділі 3.4. **«Тенденції епічності та ліризація драми як прояв міжродової дифузії в сучасній британській драматургії (на матеріалі п'єси Пітера Шеффера “Королівське полювання на Сонце” та п'єси Юджина О'Нїла “Спрага”)**» проаналізовано твори двох драматургів, які шукали і знаходили можливості для нових жанрових утворень, що виникають завдяки

міжродовій дифузії. Показовою в такому плані є п'єса «Королівське полювання на Сонце» П. Шеффера. Традиційні драматичні конвенції (конфлікт, відомі три єдності, характери тощо) поєднуються із суто епічним – відображене у ремарках та діалогах оповідне начало (збереження певного часового періоду та історичних подій). Подієвий ряд у п'єсі засвідчує прихильність П. Шеффера до епосу. П'єса Ю. О'Ніла «Спрага» тяжіє до ліричного начала завдяки залученню до драматичного твору образності, метафоричності, поетичних порівнянь. Сюжет п'єси демонструє еволюцію внутрішніх переживань героїв, що є проявом ліричного начала у п'єсі.

У підрозділі 3.5. «**Драматикул – жанровий експеримент або новий варіант мінораторного мистецтва Семюеля Беккета**» проаналізовано мистецький рух письменника, починаючи від його трагікомедій до авторських жанрових експериментів та жанрових модифікацій. У результаті жанрові експерименти С. Беккета проаналізовано з позицій введеного драматургом поняття драматикул («dramaticule»). Авторський набуток (теоретичний і художній) маргіналізується, виходячи за межі авторського експерименту з жанром або жанрової модифікації. Драматург нівелює основні категорії, притаманні традиційній п'єсі, натомість запроваджує відсутність звичного сюжету, кульмінації; зникнення діалогу чи монологу; позбавлення дійових осіб основних історичних та культурних означників. Персонажі п'єс постають маріонетками, меланхолійними споглядачами реальності. Автор використовує для цього можливості пантоміми, танцю, образотворчого мистецтва, освітлення, музики, математичних та програмних кодів, геометричних схем. У результаті пізні п'єси Семюеля Беккета проаналізовано з позицій, введеного самим драматургом поняття «драматикул». Таке явище виходить за рамки авторського експерименту з жанром або ж жанрової модифікації, завдяки нівелюванню основних категорій, притаманних п'єсі або ж літературному тексту: відсутність традиційного сюжету, кульмінації; зникнення діалогу чи монологу, позбавлення дійових осіб основних історичних та культурних означників. Персонажі п'єс постають маріонетками, втягнутими у пантоміму та танець, меланхолійними споглядачами, персонажами картини, музичними нотами, математичними та програмними кодами й фігурами.

Творчий доробок С. Беккета засвідчив утвердження в драматичному мистецтві принципів нового виду мінораторного мистецтва (поєднання другорядних елементів – музики та образотворчого мистецтва) – драматикула.

У «**Висновках**» зазначено, що драма поєднує можливості не лише різних видів мистецтва, але й позамистецьких аспектів. Аналіз п'єс британських та американських драматургів підтверджує значущість творчого доробку авторів та актуальність заявленої теми. Постмодерна драматургія постає місцем перетину різноманітних літературних жанрів та напрямів, таким чином маніфестуючи всі модифікації, які виникають у

царині літератури. Сучасна літературознавча думка усе більше схиляється до досліджень, що раніше знаходились на периферії наукових інтересів. У контексті розвитку постструктуралістсько-постмодерністської дискурсивності, яка пропагує ідею децентрування структури та зміщення центрів, переходу другорядних систем у центральні, ці ідеї є актуальними.

Літературознавчі класифікації мають гармонізувати та впорядкувати усі явища, які виникають у царині літератури. Варто відзначити, що тріада літературних концептів: літературний напрям, жанр та автор літературного твору – це складна взаємодія трьох основних чинників сприймання та інтерпретації літературного твору. В зв'язку з цим дослідження таких складних форм дозволило піднятися на новий рівень розвитку літературознавчої думки у контексті драматургії і точніше дослідити хід та прояви суб'єктивності авторської думки.

Значна кількість літературознавчих досліджень говорить про існування індивідуальної авторської поетики, використовуючи поширені позначення: пінтереск, брехтівський і беккетівський театр тощо. Такі модифікації можна пояснити тим, що ХХ століття відзначається тенденцією руйнування традиційного драматичного дискурсу. Драма постає таким літературним родом, який при детальному зрізі може розкрити нове бачення автора, напряму та жанру. Картина творчої парадигми автора відкривається у новому світлі саме з точки зору драматурга як недостатньо досліджена сфера авторських інтенцій. Сучасні постструктуралістські практики усе переконливіше констатують смерть автора, пропагуючи ідеї рецептивної естетики в інтерпретації літературного твору. Однак у літературознавчих дослідженнях йдеться про так зване «воскресіння» автора і результати дослідження свідчать про реабілітацію його творчого всевладдя. Подібні теорії можуть бути обґрунтовані за допомогою основних категорій теорії літератури – літературного напряму та жанру.

Визначення літературного напряму все більше редукується до означення явищ, які традиційно відмінні і часто різняться за своєю структурою, функціональністю та метою. Напряму, відповідно, постає одним із означників літературних періодів, починаючи від XVI (Ренесанс) і закінчуючи ХХ століттям («театр абсурду»). Поряд із цим, спираючись на дослідження європейських літературознавців, можна з упевненістю говорити про фрагментарність і часте нівелювання цього поняття, яке не визначене у роботах більшості авторів.

Літературознавчі класифікації перетворюються на службові терміни для «називання» будь-якого літературного періоду. Проте неузгодженість у затвердженні дефініції дозволяє запропонувати збірне визначення напряму, орієнтуючись на здобутки вітчизняних теоретиків літератури. Тоді як теоретична база досліджень зарубіжних літературознавців свідчить про

неоднозначність, суперечливість потрактування цього теоретико-літературного поняття.

Поняття літературного методу фігурує лише у роботах радянських теоретиків, за кордоном досліджуваний термін згадується виключно у контексті аналізу соціалістичного реалізму. Дисгармонія спостерігається й у потрактуванні поняття літературного напрямку, що констатує неузгодженість побутування літературних категорій.

Результати дослідження переконують, що літературні класифікації не витримують потужної лавини літературних явищ, але існують лише для їх схематизації. Таким чином саме відмова мислити і обмежувати себе рамками певного напрямку дозволить побачити нові літературні грані та пояснити невизначені до цього часу явища. Матеріал дослідження дає можливість проаналізувати творчість драматургів С. Беккета, Г. Пінтера, Д. Ардена, К. Черчіл та Е. Олбі поза межами традиційно визначених напрямів. Про це переконливо свідчить поєднання у творчості С. Беккета принципів модерністської та постмодерністської естетики, здобутків абсурдистів та реалістів у творчості Г. Пінтера та Д. Ардена й використання можливостей магічного реалізму, пінтереску та театру абсурду в творчості К. Черчіл. Такі явища у межах літературних напрямів проявляються в осмисленні поняття жанру. Проаналізований матеріал дає можливість стверджувати, що жанри завжди перебувають у русі, змінюючись під впливом певних чинників (автора як творчої особистості). Індивідуальність автора найповніше проявляється на матеріалі сучасної постмодерної драматургії, гаслом якої є інакшість та плюральність. Сучасні постструктуралістські тенденції, які констатували смерть автора, пропагуючи ідеї рецептивної естетики та читацької влади щодо інтерпретації літературного твору, поволі поступаються місцем концепціям воскресіння автора й реабілітації його творчого всевладдя.

Драматургом-новатором, з огляду на результати дослідження, постає Е. Олбі, який об'єднує у своїй творчості модерністичні та реалістичні установки, пропонуючи авторські модифікації – п'єсу-стенд-ап. Також творчість С. Кейн у межах «театру вам-в-обличчя» тяжіє до ліризації з відповідним жанровим експериментом – п'єсою-колажем. К. Черчіл як представниця постмодерної драматургії звертається до напрямку магічного реалізму та позажанрових експериментів. Жанрові дифузії найяскравіше маніфестуються у творчості С. Беккета, який, почавши з міжродових контамінацій, у пізній період творчості залучає до драматичного тексту позажанрові елементи, що й породжує авторські експерименти: п'єса-математична модель та п'єса-пантоміма, резюмуючи творчий порух драматурга трансформацією у новий мистецький варіант драми – драматикул («dramaticule»), у якому реалізуються найсміливіші погляди драматурга.

Еволюція розвитку творчого стилю драматурга засвідчує поступову траєкторію переходу від традиційного розуміння драми до відмови мислити у

межах загальноприйнятих поглядів. Тотальна редукція у творчості письменника проектує його творчий порух до взаємодії не просто у межах різних жанрів, а й інших видів мистецтва або ж не пов'язаних з мистецтвом сфер діяльності людини. Пильна увага до геометричних фігур та математичної логіки спричинила поєднання драматичного мистецтва з елементами математичної естетики, встановлюючи новий авторський жанр. Поряд з цим відмова від використання мови і тяжіння до мовчання залучають у жанрову канву елементи пантоміми та танцю. Фактично творчість драматурга переходить з площини мовної у площину синтезу мистецтва та позамистецьких сфер. Саме драматикули постають індикатором мінімалізму та тотальної редукції у творчості С. Беккета. Кульмінацією експериментів драматурга постає гармонійне поєднання у творчості письменника двох начал – музики та образотворчого мистецтва. За принципом мінораторності ці дві мистецькі сфери виведені на перше місце у ході розвитку дії у п'єсі, таким чином залишаючи другорядне місце мові. Тяжіння С. Беккета до позажанрових елементів та мовна нівеляція виносить його творчість за рамки сучасного драматичного мистецтва, пропонуючи до розгляду нове мінораторне мистецтво.

Результати наукової розвідки переконують, що широкий комплекс авторських експериментів, міжжанрових дифузій і залучення до творчості англословних драматургів принципів різних літературних напрямів заохочує до переосмислення теорії смерті автора. Реабілітований автор, перебуваючи у постійному пошуку нових форм та структур, відповідно, констатує наявність у царині драматургічного мистецтва тенденцій, які спонукають до перегляду драми як роду літератури. На основі проаналізованого матеріалу можна стверджувати, що п'єси, класифіковані як авторські, при наявності активних позалітературних включень тяжіють до трансформацій і нового мистецького різновиду.

Такий стан речей зумовлений тим, що у ХХ столітті художня творчість митців, у тому числі драматургів, набула такого розмаїття, таких особистісних ознак, що традиційні класифікаційні уявлення не завжди відповідають реальному літературному розвитку, а тому потребують уточнень. Це є цілком закономірним і слушним, однак не теорія має корегувати практику, а художня практика вносила і вноситиме рішучі корективи у теорію літератури в тому числі. У такому плані особливо показовою є англословна драматургія другої половини ХХ століття. Такі явища у межах літературних напрямів відображаються і на жанровому рівні.

Сучасна література відзначається різноманітністю міжжанрових дифузій: роди та жанри літератури не існують відокремлено, а знаходяться у тісній взаємодії. Ця взаємодія є результатом авторських інтенцій. Матеріал англословної драматургії другої половини ХХ століття дозволяє проаналізувати

та визначити категорії нових авторських жанрових експериментів, які ще не були введені до сучасного теоретико-літературознавчого дискурсу.

Публікації у фахових виданнях:

1. Дмитрієва І. В. П'єса-математична модель та її особливості (на матеріалі п'єси Семюеля Беккета «Квадрат») / І. В. Дмитрієва // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – № 1 (17). – С. 97–100.
2. Дмитрієва І. В. «Театр-вам-в-обличчя». Основні принципи (на матеріалі драматургічних творів Керіл Черчіл) / І. В. Дмитрієва // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2016. – № 4 (82). – С. 44–48.
3. Дмитрієва І. В. Хронотоп в п'єсі Керіл Черчіл «Бажання серця» як засіб втілення концепцій театру загрози Гарольда Пінтера / І. В. Дмитрієва // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія : Філологічні науки. – 2016. – № 148. – С. 59–64.
4. Дмитрієва І. В. П'єса-колаж та її особливості (на матеріалі п'єси Сари Кейн «Психоз 4.48») / І. В. Дмитрієва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 1 (20). – С. 66–68.
5. Дмитрієва І. В. П'єса-пантоміма та її особливості (на матеріалі п'єс Семюеля Беккета «Дія без слів I», «Дія без слів II») / І. В. Дмитрієва // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики : науковий журнал. – 2016. – С. 24–33.
6. Дмитрієва І. В. Нове прочитання авторських принципів творення літературних текстів в опозиції з категорією літературного напрямку / І. В. Дмитрієва // Література в контексті культури : зб. наук. праць. – 2015. – № 26 (2). – С. 67–73.

Додаткові публікації:

1. Дмитрієва І. В. Форми вираження авторської присутності в англійській драматургії другої половини ХХ століття / І. В. Дмитрієва // Молодий Вчений : науковий журнал. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Випуск 1 (16). – С. 153–156.
2. Дмитрієва І. В. Теорія художніх методів в контексті вітчизняного та зарубіжного літературних дискурсів / І. В. Дмитрієва // Актуальні проблеми літературознавчої термінології : Науковий збірник / [Відп. ред. Є. М. Васильєв]. – Рівне: О. Зень, 2015. – С. 54–56.
3. Дмитрієва І. В. Хронотоп в п'єсі Керіл Черчіл «Бажання серця» як засіб втілення концепцій театру загрози Гарольда Пінтера / І. В. Дмитрієва // Художні модули хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (26–27 травня 2016 р.) / [ред.-упоряд. Н. Ю. Акулова]. – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016 – С. 65–67.

4. Дмитрієва І. В. Генеза розвитку авторської свідомості в теоретико-літературному дискурсі / І. В. Дмитрієва // Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку : Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 30–31 січня 2015 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2014. – С. 106–109.
5. Дмитрієва І. В. Ліризація драми як прояв міжродової дифузії (на матеріалі п'єси Юджина О'Ніла «Спрага») / І. В. Дмитрієва // Сучасний стан і перспективи філологічних досліджень та проблеми перекладу : тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (12 травня 2017 р.) – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 28–30.
6. Дмитрієва І. В. The author and his creative personality/ І. В. Дмитрієва // Ежемесячный международный научный журнал «European multidisciplinary science journal». – Выпуск 4 (июнь). – Budapest, 2016. – P. 43–45.

АНОТАЦІЯ

Дмитрієва І. В. Теоретичні концепти і реалії художньої творчості: напрям, жанр, автор (на матеріалі англомовної драматургії другої половини ХХ століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.06 – теорія літератури. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2017.

У дисертації комплексно досліджено систему взаємозв'язку трьох основних категорій літератури – літературного напрямку, жанру та автора літературного твору. Літературознавчий аналіз провідних характеристик літературних напрямів та авторських жанрових систем проведено на матеріалі англомовної драматургії другої половини ХХ століття. Проаналізовано теоретичну рефлексію на поняття літературного напрямку та автора у теоретико-літературному дискурсі, визначено етимологію категорії літературного методу та встановлено основні характеристики літературного жанру.

З нової точки зору розглянуто характеристики літературних напрямів: динамічність та позаісторичність. Проаналізовано жанрову систему англомовної драматургії: теоретичні основи і шляхи утворення. Автором виведено нові жанрові визначення (п'єса-драматикул, п'єса-стендап, п'єса-колаж, п'єса-палімпсест). Запропоновано новий погляд на творчість Семюеля Беккета як якісно новий мистецький різновид – мінораторне мистецтво (драматикул).

Ключові слова: літературний напрям, автор літературного твору, літературний жанр, літературний метод, постмодернізм, авторський жанр, мінораторне мистецтво, драматикул.

АННОТАЦИЯ

Дмитриева И. В. Теоретические концепты и реалии художественного творчества: направление, жанр, автор (на материале англоязычной драматургии второй половины XX века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.06 – теория литературы. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2017.

В диссертации комплексно исследована система взаимосвязи трех основных категорий литературы – литературного направления, литературного жанра и автора литературного произведения. Литературоведческий анализ ведущих характеристик литературных направлений и авторских жанровых систем проводился на материале англоязычной драматургии второй половины XX века. Проанализирована теоретическая рефлексия понятия литературного направления и автора в теоретико-литературном дискурсе, определена этимология категории литературного метода и установлены основные характеристики литературного жанра.

С новой точки зрения рассмотрены следующие характеристики литературных направлений: динамичность и внеисторичность. Проанализирована жанровая система англоязычной драматургии: теоретические основы и пути ее образования. Выведены новые авторские жанровые определения (пьеса-стенд-ап, пьеса-коллаж, пьеса-палимпсест). Спроектирован новый взгляд на творчество Сэмюэля Беккета как качественно новой художественной разновидности искусства – минораторного искусства (драматикул)

Ключевые слова: литературное направление, автор литературного произведения, литературный жанр, литературный метод, постмодернизм, авторский жанр, минораторное искусство, драматикул.

ABSTRACT

Dmytriieva I. V. Theoretical concepts and realities of artistic creation: movement, genre, author (on the basis of English language drama of the second half of the XX century) – As manuscript.

The dissertation for a candidate degree in philology on specialty 10.01.06 - The theory of literature – Zhytomyr State Ivan Franko State University. – Zhytomyr, 2017.

In the dissertation, the network of three focal literature categories – literary movement, literary genre and the author of a literary writing is thoroughly investigated. Literary analysis of distinctive features of literary trends and authorial genre systems was delivered on the basis of the English drama of the second half of the twentieth century. Academic feedback upon literary movement concept and the author concept is analyzed in the theoretical and literary discourse. The etymology of a literary method concept and distinctive features of literary genre are specified and defined. Certain terminological inconsistency is observed in the definition of a literary movement concept. Views upon an author of a literary writing are utterly governed by ideas of the death and resurrection of an author.

The author (creator of literary writing) is rehabilitated after after being attacked by confrontational theories of the death of the author and the principles of receptive aesthetics, thus consolidates his creative initiative initiative. This influence manifests itself in the interaction of the author with the main literature categories- literary movement and genre.

Ukrainian theoretical and literary discourse provides a brief overview on the definition of a literary movement, foreign scholars reflect on its theoretical definition sporadically, highlighting its fragmentarily. The matter is associated with a literary method notion that used to be a determinant of a literary movement. Foreign literary review mention it only in relation to the concept of social realism.

Above-mentioned reflections determine that literary method notion was not recognized neither in the western nor in contemporary Ukrainian literary criticism. It is established that genre category is a dynamic and mobile concept, rather than a monolithic and frozen scheme. The genre concept is always under the influence of authorial innovations, which shake the established framework of a traditional genre, thus gradually changing its form. A process like this is being intensified within the framework of postmodern discourse of plurality, and multiplicity of truths. Modern drama is becoming fulfilled with author experiments with genres that represent a variety of literary and non-literary synthesis.

From a new point of view, such characteristics of literary trends as dynamism and beyond historicism are considered. The genre system of English drama, the theoretical foundations of its ways of formation are analyzed: New authorial genre definitions (stand-up-play, collage-play, palimpsest-play) are investigated. A new view on the plays of Samuel Beckett as a qualitatively new artistic variety was projected – minority art (dramaticule).

His dramatic work is known for its unique techniques that result in genre diffusions. The evolution of the playwright's creative style attests to the gradual trajectory of the transition from traditional understanding of drama to the refusal to think within the limits of generally accepted traditional framework of dramatic writing. Total reduction projects his creative progress to the interaction not only within the limits of different genres, but – other types of art or the spheres of human activity not related to art. Acute attention to geometric figures and mathematical logic leads to a combination of dramatic art with elements of mathematical aesthetics resulting in a new authorial genre. Therewith the refusal to use language and total silence attracts elements of pantomime and dance into the genre form. Playwright's creative work moves from the linguistic foundation to the synthesis of drama, arts and non-artistic spheres. An amount of heterogeneous elements like this induces the analysis of such works at the level of broader generalizations. S. Beckett's dramaticules become an indicator of minimalism and total reduction. The culmination of the dramatist's experiments is a chorded combination of two beginnings – music and fine arts. Under the principle of minority, these two artistic spheres are ranked first in the development of the action in the play, thus leaving the secondary place to the language. It is established that while developing and broadening his creative style the playwright deduced his work beyond the boundaries of dramatic art.

Key words: literary movement, author of a literary writing, literary genre, literary method, postmodernism, authorial genre, minority art, dramaticule.

Підписано до друку 06.11.17. Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 0.9. Обл. вид. арк. 0.9. Наклад 100. Зам. 78.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua

